

THORSTEN JONSSON

Fly till vatten och morgon

Ur *Fly till vatten och morgon* (1941)

Han gick rakt ut genom verandadörren och över verandan utan att se åt sidorna. Han gick fort. Medan han gick utför den korta uppfartsvägen, från verandan till den vita grinden, tänkte han på att komma till barrig mark, så att stegen inte skulle höras; men han sprang inte. Innan han var framme vid grinden, som han såg på utan att titta åt sidorna, hade han hunnit börja frukta barrig mjuk mark, ty där kunde stegen inte överrösta något som kom bakifrån. Något kunde komma bakifrån och träffa honom i ryggen, ett ljud eller ett läte, och han hade inte mod att höra det. Han gick rätt fram efter vägen, fort men han sprang inte och såg inte åt sidorna.

– Ingenting kan komma bakifrån, sa han lågt.

När han skulle öppna grinden kom han ihåg att han cyklat hit och måst stiga av för att komma genom grinden; men han vågade inte vända om och hämta cykeln som stod vid verandatrappan, för bara han tänkte på att vända sig om mot huset, förstod han att det var värre att bli träffad av ljudet framifrån, om det kom ett ljud, eftersom ljudet ville skrapa och klösa sönder hans ansikte.

PDF från Litteraturbankens sidor om Shared Reading:
<https://lb.se/bibliotekariesidor/shared-reading/>

Texten är hämtad ur *Fly till vatten och morgon* (1941):
<https://lb.se/f/JonssonT/t/FlyTillVattenOchMorgon/sida/223/etext>

– Ingenting kommer därifrån, sa han med läpparna utan ton; men han vågade inte vända sig om och gå upp mot huset igen utan öppnade den vita grinden.

Han öppnade grinden och följde vägen ett kort stycke, och trädens skuggor låg i smala mörkbruna band tvärsöver vägen. Plötsligt vek han av och hoppade över diket och gick mellan träden bredvid vägen. Han hade ingen nytta av det, vägen löpte nedanför ett berg, och det var skuggorna av bergskammens träd som låg bandlika över vägen; och skogsremsan mellan vägen och berget var ingenting att gömma sig i. Han gick där, för att den var tyst; och han gick med ögonen halvslutna och lät grenarna dra över dem. Han gick i sval skugga av berget.

När sluttningen blev mindre brant klättrade han uppför. Där uppe stod han stilla i solen och andades. Solen stod lågt, och han såg att han stod i jämnhöjd med den. Framför honom hängde ett spindelnät och ingen vind rörde det. Han såg hela nätet på en gång glänsa, vävt av ljustrådar som skiftade i tydligt blått och klart rött. Allting bakom nätet var insvept i solnedgångens vätskeklara gulddis. Han stod där och tänkte att nu sedan det var gjort, kunde han för första gången på länge, på många dagar, se var solen stod på himlen och veta om det var morgon eller afton.

– Det är ett påhitt, svarade han genast, bara ett påhitt, bara ord, och han visste att det inte var så han känt det utan som en klåda, en nervvärk, en ångest över att ingen annan väg fanns ur detta beroende av en annan, och därför måste han genast fortsätta att gå. Han gick rakt genom spindelnätet, blundande och med ansiktet höjt, och sedan satt det fast som sega

salivtrådar i hans ansikte, och medan han gick utför den steniga backen strök han med handen av det som hängde vid ansiktet.

Han kom ner på jämnare mark med lingonris och snubblade. Han var ovan att gå i skogen och kände sig trött efter en liten stund. Han visste inte åt vilket håll han gick. Han försökte gå rätt fram. Han skulle gå till vatten.

Han gick länge, och en stund efter det han märkt att solen försvunnit bakom en höjd, kom han fram till en gata genom skogen. Mitt efter gatan gick en telefonledning. Till vänster sluttade gatan utför och gjorde en krök in i skogen. Till höger gick den uppför en sluttning. Telefonledningen var ny med stolpar av färskt trä, kolat nertill. Längst uppe i sluttningen, ovanför skugglinjen, lyste stolpradens krön gult i solen, och ledningsknippet blänkte fyrkantigt och avsmalnande, som mot fotändan av en kista. Där uppe stod barrskogen ljusgrön. Det var besvärligt att gå dit upp, för gatan var inte avröjd än, och smala trädstammar med hela kronor låg kvar tvärsöver den. Han blev trött, men inte trött som yngling, som tjugouåring, utan mindes hur det kändes att vara trött som barn.

Han gick länge uppför, men när han kom till krönet hade han glömt solskenet över granarna. Han fortsatte utför.

– Jag är törstig, sa han.

Han var på väg till vatten, men först måste han dricka. Han följde telefonledningen till botten av sänkan och uppför en ny sluttning. Mitt i den tog bråten slut, och han hade bara tuvor och stenar att väja för. När han

åter var i en slänt ner mot en sänka, och solen sedan länge var borta, hörde han någonstans en koskällas klanglösa kopparskrammel. Han var inte van att gå i skogen och visste inte hur långt bort den kunde vara; men han trodde det var långt. Han vek av till vänster från telefonledningen. Strax intill fann han en barrig stig, och han snavade på de höga rötterna som låg i ljungens skugga. Stigen gick till en rundnött planka över ett dike och till en väg med djupa hjulspår. Mellan hjulspåren växte långt mjukt gräs, och mitt i gräset gick en smal upptrampad väg för hästarnas hovar. På sidorna om hjulspåren var gräset nedtrampat av fötter, men han gick mittemellan hjulspåren, på hovarnas väg.

Vägen svängde ut ur skogen, gick rak längs en äng, ringlade sandig genom en skogsdunge och kom till en rödgrå logvägg där den bredde ut sig till en plan, skavd av hovar, klövar och hjul. Gårdsplanen låg på andra sidan logen, och han stannade vid väggen med handen mot det spruckna timret och visste inte om han skulle våga in på gårdsplanen. Rakt framför sig hörde han åter koskällans klanglösa kopparljud och ljudet av klövar som trampade i golv. Han stod stilla med handen mot timmerstocken och fingertopparna inne i den djupa fogen, och han lyssnade, men det var tyst igen. Och ingen kvällsvind.

Medan han stod där kände han hur tröttheten susade genom honom, och bara handen som stödde mot väggen hade kännning med det verkliga; fötterna som stödde mot marken förband honom inte med det verkliga, och tröttheten drog i vågor genom hans

overkliga kropp som vind genom skymning, i takt med andetagen.

Han släppte väggen och gick långsamt in mot gårdsplanen. Vid logknuten stannade han och såg. Från förstubron på det gula huset gick en bred upptrampad stig genom gårdsplanens mjuka korta gräs ner till lagården som var grå och omålad. Ingen människa syntes till, och fönstren såg blankt på honom utan att se. Han visste att det var någon inne i lagården.

Ett litet stycke från lagårdsporten stack brunnen upp ur gräset som en grå och mossgrön stubbe efter ett jätteträd, men han trodde inte att han hade mod att gå dit. På en bänk vid förstubron fick han se två bleckhämtare, som stod och lyste genom gårdsplanens stora fält av vitnande skymning.

– De kan inte vara tomma för då skulle de ha stått opp och ner, sa han med läpparna, och han tänkte att det var mjölk i dem och medan han gick fram mot bänken över det mjuka släta gräset med fötterna heta i skorna, tänkte han att mjölken borde ha hunnit svalna medan den stått i hämtarna ute på bänken. När han lyfte av locket på den ena, var den nästan full med något som såg svart ut, och han förstod att det var hembryggt öl, och när han tänkte på dess syrlighet stramade det i spottkörtlarna längst in i kinden. Han förde hämtaren till munnen och kände plåtens svaga, nötta smak mot munnen, lyfte upp hämtaren och drack. Han drack i långa drag och ölet hade en egendomlig mjuk smak, en tjock smak som blev klubbig när han druckit en stund, och han tog hämtaren från munnen och andades, och när han andades in hade han en klubbig värme i munnen

och hela magen var full av något varmt, och hans kropp hade återfått sin verklighet och ville inte förena sig med det varma och klibbiga som låg i hans mage. Han tittade ner i hämtaren och såg att vätskan lämnat ett brett spår som en bottensats, och plötsligt kände han att han druckit blod.

Först då såg han köttet på bänken bredvid hämtarna, och han förstod att de haft slakt. När han ställde ifrån sig bleckhämtaren skramlade handtaget mot sidan och han sprang ut från gården och ut mellan träden, och han stödde bägge händerna mot en trädstam och stod med kroppen i båge och huvudet mellan armarna och kräktes. Han fick upp en del av blodet, och han var rädd för att de skulle höra honom från gården. När han kräktes kom det på kläderna, och han hade inte fått blod på kläderna förut.

Sedan gick han åter genom skogen och var trött och kallsvettig, och han försökte hela tiden gå utför och komma till slutningens botten, för där fanns kanske vatten. Det var inte det vatten han skulle gå till, men han måste dricka.

Han tyckte att han gick länge, och så kom han ner i sänkans kalla och disiga skymning. Där nere gick genom ängsgräset en bäck med tuvöar och runda omvägar, men han ville inte dricka vatten som verkade stillastående. Han stannade vid kanten och såg på vattnet och kände i det med utspärrade fingrar, och när han tagit reda på åt vilket håll bäcken rann, följde han den utför. Han gick med ena handen kall av bäckvattnet och följde den långsamma strömmen tills han kom till några stenar. Vattnet drog strömstrimmor mot dem, och mellan

stenarna porlade det. På stenarnas översida växte mossor som såg mjukt svart ut i skymningen, och under vattnet var stenarna blanka och gjutjärnslika. Han lade sig på mage och drack.

Han låg med munnen och hakan under vattnet och drack av vattnet som spolade förbi läpparna; sedan vred han på kroppen så att vattnet strömmade in i munnen på honom, och drack så. Sedan låg han framstupa med huvudet mot högra armen och vänstra armen efter sidan och tänkte på att han skulle följa bäcken ner mot det vatten som han skulle till. Han var trött men han kunde inte sova förrän han var framme vid det vattnet. Innan han steg upp drack han ännu en gång och sköljde av ansikte och händer i vattnet. Han kände på mossan över stenen. Den var mjuk och lika kall som hans hand.

Och innan han hunnit upp började han se vad som hänt i huset ovanför den vita grinden, och han reste sig genast upp och började gå utan att se åt sidorna. Han gick fort. Han var ännu kall om händerna och kall i ansiktet av vattnet. Han följde bäcken över flera ängar som var vita av dagg. Gräset växte högt, över knäna, och flanellbyxorna började slänga tungt kring benen på honom. Efter ängarna kom skog. Han gick länge genom skog. Han hade stenar att klättra över och backiga omvägar som han måste gå. Men han släppte inte bäcken ur sikte, och mellan träden hörde han den porla.

När han var framme vid det vatten som han skulle till hade han gått mycket länge och var mycket trött. Vattnet låg framför honom blått och metallvitt och stilla, med gråa vattrade stråk tvärsöver och snett över i långa öar. Han stod ett stycke ifrån stranden och nedanför

sluttade den barriga sandmon sakta mot vattnet. Vid stranden stod höga tallstammar glest. Mellan dem såg han vattnet och den motsatta strandens smala svarta oföränderliga skogrand, och himlen som lyste nattligt vit ovanför skogen och sedan gick över i djupt blått. Över strandtallarnas kronor var allting djupt blått utan stjärnor. Han sa tyst med läpparna:

– Än orkar jag inte för jag är så trött för jag törs inte. Jag orkar inte; och han tänkte att han skulle sova en stund först. Men han var också rädd för att sova och sedan vakna och frysa.

Medan han stod där hörde han någon andas. Det lät som en människas häftiga utandning men kom många meter ifrån honom, nerifrån stranden och kunde inte vara en människa; och han såg en älg ligga vid stranden, ovanför strandstenarna, vid en tallstam. När den låg verkade den inte så stor; men han kände igen den på kronan. Han tänkte inte på att vara rädd för den, ty det var inte sådant han fruktade. Han var rädd för att ligga vaken i kylan och minnas huset ovanför den vita grinden.

Genom skymningen och lukten av sjö gick han sakta fram mot älgkronans taggiga silhuett. När han kom några meter ifrån, lyfte djuret på huvudet så att kronan sakta fälldes bakåt med en stor rörelse som av en maskindel, men mjukare och frivilligt som en människas rörelse; och han förstod att djuret såg på honom i skymningen. Han urskilde älgens storbågiga rygglinje. Nedanför låg vattnet stilla och vitt och han såg på det medan han väntade.

Älgen sänkte huvudet och frustade och han hörde hur vida näsborrarna var, och när älgen sänkt huvudet gick han fram till den långa kroppen. Han ställde sig på knä och benen darrade av trötthet. Sedan lade han sig med ryggen mot älgens kropp och kände genast hur han själv sjönk ur sin kropps trötthet så att den trötta kroppen låg kvar med ryggen mot älgens päls medan han själv sjönk djupare. Sedan kände han djurets värme genom kläderna, och för varje andetag som djuret tog lyftes han upp liksom av en dyning.

Han vaknade ur en kort sömn av att älgens fräna vittring trängde sig in på honom och frätte på hans sömn. Men han ville inte lämna djurets värme och därför tog han av sig kavajen och svepte över ansiktet och andades tungt genom tyget.

Han låg stilla men höjdes och sänktes på dyningen. Sedan sov han.

Han vaknade av att älgen rörde på sig. Han låg ännu med kavajen över ansiktet och kände djuret resa på sig så att han gled av och kom ner mot marken, som var varm efter djurkroppen, och plötsligt hade han över örat en tung hård klöv som tryckte ner och sedan skrapade över bakhuvudet som om svålen slitits av.

Han låg stilla och hörde djurets steg gå bort, och efter en stund kom smärtan. Den gick från örat över bakhuvudet, och han rev av sig kavajen och satte sig upp och vaggade fram och åter med händerna om huvudet; men när han tog ner händerna för att se efter såg han att det inte blödde.

Sedan han suttit så en stund, utan att smärtan blivit mindre men så att den blivit en del av honom själv och

han förstått att den var hans och att han inte kunde vänta på att den skulle gå över eftersom han var på väg till vatten, märkte han att han sovit och att det blivit ljus. Han satt vid stranden, och vattnet var inte längre stilla utan gick mot stranden i små jämna vågor; och han reste sig upp och gick ner till vattnet. Han stod vid strandstenarna, blundande och kände kroppen vagga fram och åter i dyningen. Så gick han ner i vattnet, och det var första gången han gick ner i vatten utan att klä av sig naken.

Han gick blundande och trevade framför sig med fötterna och kom över stenarna i vattenbrynet. Men stenarna under vattnet kunde han inte värja sig för, och därför slant han innan han ens kom ut i vattnet och föll baklänges med ryggen och huvudet mot strandstenarna; och så låg han, med knäna under vattnet och överkroppen mellan stenarna, och med alla kläder genomvåta därför att vattnet trängt upp i dem, när de fann honom. Han levde, men det dröjde flera dagar innan de kunde tala med honom.